

Подольський А. Ю.,
*кандидат історичних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту політичних і етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса
Національної академії наук України*

ЄВРЕЙСЬКА СПІЛЬНОТА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ПОЛІТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ

Єврейська громада України є складовою, інтегральною частиною української політичної нації та поділяє долю українського суспільства. В часи модерної суверенності України українські євреї завжди стояли на боці своєї країни. Під час Революції Гідності представники єврейської спільноти поряд з іншими громадянами боронили свободу, права людини, гідність людини і боролися за європейські цінності. Серед героїв Небесної Сотні є також євреї.

З початком російської агресії проти України в 2014 році, єврейська громада країни одразу стала на захист власної держави. У березні 2014 року відомі представники української єврейської спільноти написали відкритого листа президенту росії путіну з вимогою припинити війну проти України і запереченням про буцім-то жажливий антисемітизм, що існує в Україні та загрожує євреям [1]. Зокрема в тому листі йшлося наступне: «...впевненість... в зростанні антисемітизму в Україні не відповідає реальним фактам. Мабуть, Ви переплутали Україну з Росією, де єврейські організації зафіксували минулого року зростання антисемітизму», – йдеться в документі. «На жаль, треба визнати, що останнім часом стабільність в нашій країні під загрозою. І ця загроза виходить від російської влади, тобто – від Вас. Це Ваша політика підбурювання до сепаратизму і грубого тиску на Україну становить загрозу нам – євреям, як і всьому народу України, включаючи жителів Криму і південного сходу України, і вони в цьому дуже скоро переконаються...Ми не бажаємо, щоб нас “захищали” шляхом розколу України і анексії її території. Ми переконливо закликаємо Вас не втручатися у внутрішні українські справи, відвести російські війська в місія їх постійної дислокації і перестати заохочувати проросійський сепаратизм», – йшлося в листі до путіна. Під зверненням тоді підписалися багато видатних діячів, представників єврейської громади, серед яких були політичний і громадський діяч

Йосиф Зісельс, відомий вчений Олександр Пасхавер, художник Олександр Ройтбурд, видавець Леонід Фінберг, поети Мойсей Фішбейн, Григорій Фалькович, мистецтвознавець Ірина Клімова, лікар і художник Альберт Фельдман та інші [1].

Протягом 2014–2021 років єврейська спільнота брала активну участь у допомозі військовим, а також цивільним, коли частини Луганської і Донецької областей на сході України та Крим були під російською окупацією. Єврейські релігійні громади в Дніпрі, Харкові, Києві, Одесі, Львові допомагали біженцям з Донецької та Луганської областей. З 24 лютого 2022 року, з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, з початком брутальної, гарячої фази російської агресії та війни проти України, євреї поряд з іншими стали на захист власної країни.

Під час війни також країна-агресор продемонструвала не тільки свою ненависть до всього українського, свою жорстоку українофобію, але й свій огидний антисемітизм також. Навесні 2022 року під ударами російських ракет та бомб були частково зруйновані меморіали жертвам Голокосту в Бабиному Яру в Києві, в Дробицькому Яру в Харкові, постраждали від російських бомбардувань синагоги в Глухові, Харкові, Маріуполі [2]. Саме за період української незалежності, після розпаду радянської імперії, в суверенній Україні була сформована відповідальна культура пам'яті про українських євреїв – жертв Голокосту, яку російські загарбники руйнують зараз, а українське суспільство дбайливо зберігає та захищає, як складову власне української культури. Культура пам'яті про жертви Голокосту була створена за часи незалежності та є надбанням загальної української культури пам'яті про жертви Другої світової війни.

Брутальні руйнування меморіалів жертвам Голокосту, пошкодження синагог, смерть під російськими бомбами тих, хто пережив Другу світову війну – все це сучасні воєнні злочини росії проти України, проти української єврейської громади зокрема. Здатність сьогодні, під час війни проти України, яку розв'язала росія, пам'ятати жертв тієї війни, зокрема жертв Голокосту – це наша зброя також. Ми здатні на чесні історичні рефлексії [3].

Тут також важливо відзначити, що така зневага російських загарбників до єврейської матеріальної спадщини в Україні, до меморіалів жертвам Голокосту це продовження антисемітської політичної та культурної традиції Радянського Союзу. І в цьому злочинна путінська росія наслідує злочинний сталінський комуністичний режим.

Доволі очевидні також паралелі путінської українофобії з гітлерівським антисемітизмом. Філософ Оксана Довгополова пише

про віддзеркалення так званих «остаточних рішень». Злочинець та вбивця путін обіцяє «...не оставлять решение украинского вопроса будущим поколениям». Це, власне, відсилає нас до «остаточного вирішення» іншого питання, яке стало евфемізмом для злочину, який ми сьогодні називаємо Голокостом, або Шоа. Для будь-якої людини, яка знає історію, це стало прямою та неприкритою заявою про геноцидний намір щодо України. Ціллю можуть бути не євреї, ідеологія може містити інші моменти. Як розпізнати? Нацисти вбивали євреїв, ромів, гомосексуалів не за те, що вони щось зробили, а за те, якими вони є від природи. Не залишити українського питання потомкам – це фізично знищити українців, тому що вони є українцями. Події 2022 року показали, що саме вони мають на увазі. [4].

Серед волонтерів, військових сьогодні багато представників української єврейської спільноти. Є вражаючі приклади, що говорять самі за себе. Професор Максим Гон з Рівного, історик і політолог, з початку березня 2022 року на фронті, на донецькому напрямку. Він хоче демократичного, вільного майбутнього для своєї країни, тільки у такій Україні може існувати єврейська громада [5, с. 7]. Його головною мотивацією піти на фронт добровольцем був той факт, що багато років він викладав своїм студентам історію та політологію і навчав цінностям громадянського суспільства, цінностям прав людини, гідності людини, життя людини. Настав час захистити такі цінності, які російський ворог має на меті знищити. Професор Гон бачить майбутнє української єврейської громади, як і інших спільнот країни тільки у вільній, демократичній та суверенній Україні.

Ашер Черкаський та його син Давид Черкаський стоять на захисті рідного Дніпра. Ашер Черкаський у Збройних Силах України з 2014 року [5, с. 9] Багато рабинів не виїхали зі своїх міст, беруть активну участь в евакуації людей, не уточнюючи етнічної чи національної приналежності біженців, надають продукти й медикаменти. Одними з найяскравіших таких прикладів є діяльність рабинів Моше Асмана, Меїра Стамблера, рабина Маріуполя Менахема-Мендела Коена та інших [6]. Абсолютно показовими щодо ставлення українських євреїв до сучасної російської війни проти України є слова одного з українських рабинів Меїра Стамблера: «...за необхідності всі євреї України візьмуть зброю й воюватимуть, ніхто не чекає путіна. Потрібно обов'язково закінчити війну. Багато людей по-різному бачать закінчення війни. Хтось хоче «миру», а комусь важлива саме «перемога». Я – за перемогу. Мир буде тільки з перемогою України. Інакше миру не буде. Це реальна агресія проти суверенітету України, тому не може бути іншого варіанта» [6].

Така, насправді, незламна позиція абсолютної більшості єврейської спільноти України щодо захисту своєї рідної землі, руйнує антисемітські міфи сучасної російської пропаганди і сприяє якнайшвидшій Перемозі України над російським ворогом.

Список використаних джерел:

1. Українські євреї вирішили відкрити Путіну очі. URL: https://lb.ua/news/2014/03/05/258353_ukrainskie_evrei_reshili_otkrit.html (дата звернення 09.03.2023).

2. Як Росія знищує національну і культурну спадщину України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/foto-ruynuvannya-viyna-ukrayina/31823926.html> (дата звернення 25.03.2023).

3. Офіційний сайт проєкту «Захистимо пам'ять»: <http://protecting-memory-ua.org/> (дата звернення 07.04.2023).

4. Оксана Довгополова. Взаємні віддзеркалення «остаточних рішень». Пам'ять про Голокост в оптиці російсько-української війни. *Уроки Голокосту*. 2023. № 1(73). С. 2.

5. Вчені і війна. *Уроки Голокосту*. 2022. № 3(71). С. 7–10.

6. «Тут ніхто не чекав Путіна», – євреї України про війну з Росією. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/tut-nikhto-ne-chekav-na-putina-jevreji-ukrajini-pro-vijnu-z-rosijeju.html> (дата звернення 16.01.2023).